

04.01. კომპიუტინგი/ინფორმატიკა COMPUTING/COMPUTER STUDIES

გიორგი ლილუაშვილი, ქეთევან ნანობაშვილი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტი
Georgian Technical University
David Aghmashenebeli University of Georgia

კომპანიის ფინანსური მდგრადობის ანალიზი და მიზნობრივი ფუნქციის ზოგადი მოდელი

ნებისმიერი კომპანიის ეფექტიანობისა და წარმატებული ფუნქციონირების მთავარ მაჩვენებელს წარმოადგენს ფინანსური მდგრადობა. მდგრადობა მომდინარეობს ინგლისური საფინანსო ტერმინოლოგიიდან და მისი მნიშვნელობა არის კარგი საფინანსო მდგომარეობის შენარჩუნება ან განგრძობა. მისი ძირითადი ფუნქცია არის კომპანიის ბიზნესის წარმატებულად ფუნქციონირებისა და დიდი ხნის მანძილზე ამ წარმატების შენარჩუნების შესაძლებლობა და უნარი. კლასიკური განმარტების თანახმად მდგრადობა არის კომპანიის ის ფინანსური მაჩვენებელი, როცა განახლებადი რესურსების ხარჯვისა და გამოყენების ტემპი არ უნდა იყოს მისი აღდგენის (განახლების) ტემპზე მაღალი; ხოლო არა განახლებადი რესურსების კი პირიქით, მისი გამოყენების ტემპი უნდა იყოს დაბალი და არ გადააჭარბოს მდგრადი განახლებადი განვითარების არსებულ ტემპს. შედარებისათვის შეიძლება მოვიყვანოთ ორი მაგალითი: დემოგრაფიული - სიკვდილიანობის ტემპი არ უნდა აჭარბებდეს შობადობის ტემპს, ან კიდევ ტყისთვის, როგორც ბიოსფეროს ეკოლოგიური წონასწორობის უმნიშვნელოვანესი ობიექტისათვის, გაჩეხვის ტემპი არ უნდა აჭარბებდეს გარემოს მეშვეობით (ბუნებრივად) მისი აღწარმოების უნარს, ანდა ხელოვნურად მისი განაშენიანების ტემპს.

კომპანიის შრომითი და მატერიალური რესურსები იქმნება მისი ფინანსური რესურსების მიზნობრივი ტრანსფორმირების ხარჯზე. ცხადია, ამ ტრანსფორმირებისათვის და მისგან ეფექტიანი შედეგის მისაღებად საჭიროა, ფინანსური რესურსების გონივრული და მიზანდასახული მართვა. მიზანდასახული მართვაში ვგულისხმობთ კომპანიის მიერ, მისი საქმიანობის პროცესში ოპტიმალური მოცულობის აქტივების განსაზღვრას და აქტივების წყაროების მოძიებას. ამ პროცესის მოტივირებული მენეჯმენტი უზრუნველყოფს კომპანიის ფინანსურ მდგრადობას. მოტივირებული მენეჯმენტის უზრუნველყოფისათვის აუცილებელია განისაზღვროს ფინანსების ხარჯვითი ნაწილის პრიორიტეტული მიმართულებები. პრიორიტეტული მიმართულებების განსაზღვრის მიხედვით უნდა დავეგეგმოთ და დავალაგოთ ფინანსების ხარჯვა, ისე, რომ რიგითობა დაწესდეს გასაკეთებელი საქმის მნიშვნელობის და სირთულის მიხედვით, განისაზღვროს თითოეულის შესრულების ვადები, დაწესდეს შესაბამისი კონტროლი და მონიტორინგი.

კომპანიის ფინანსური მდგრადობა მრავალ ფაქტორთან არის დაკავშირებული და დამოკიდებულია კომპანიის ტიპზე, დანიშნულებაზე, საქმიანობაზე, გავლენის სფეროზე ფინანსურ მოცულობაზე, და ა.შ.

კომპანიის ფინანსური მდგომარეობის ერთ-ერთ ძირითად ინდიკატორულ მაჩვენებელს **საბრუნავი კაპიტალი წარმოადგენს**. საბრუნავი კაპიტალი გაიგივებულია წმინდა საბაზრო კაპიტალთან. როგორც ცნობილია, საბრუნავი კაპიტალი არის მიმდინარე აქტივების და კომპანიის ვალდებულებათა სხვაობით მიღებული თანხა.

მიმდინარე აქტივი არის ფულადი სახსრები და კომპანიის ნებისმიერი სხვა აქტივი, რაც შეიძლება ერთი წლის განმავლობაში ფულად ერთეულად გარდაიქმნას (თუ კომპანიის საოპერაციო ციკლი ერთ წელზე მეტია, აქტივი, რომელიც მოქმედი ციკლის დროს ნაღდი ფულის სახით გადაიქცევა, მიმდინარე აქტივად ითვლება). იმის მიხედვით, თუ კომპანიის სამეურნეო ოპერაციებს როგორი ხანგრძლივობის ციკლია დაგეგმილი, აქტივებიც შესაბამისად შეიძლება იყოს მოკლევადიანი ან/და გრძელვადიანი აქტივი. მოკლევადიან აქტივებს მიეკუთვნება: სასაქონლო მატერიალური ფასეულობები, მოკლევადიანი მოთხოვნები და ინვესტიციები, ფულადი საშუალებები; გრძელვადიან აქტივებად ითვლება: არამატერიალური აქტივები და ძირითადი საშუალებები, გრძელვადიანი მოთხოვნები და ინვესტიციები. რაც შეეხება კომპანიის ვალდებულებებს, ეს არის ყველა ფინანსური საკითხის მართვა, როგორცაა შემოსავლები, ხარჯები, მოგება, ზარალი, წლიური ბიუჯეტის მომზადება, ბალანსი; მომსახურე პერსონალის ხელფასების გაანგარიშება და გაცემა, მომწოდებლებისთვის გადასახდების გადახდა,

კონტრაქტორებთან ურთიერთობა; კომპანიის ოპერაციების წარმოების ინფორმაციული ჩანაწერების ელექტრონული ვერსიის მომზადება, ჩაწერა, შენახვა და წარმოება; ფინანსური საკითხების, ინვესტიციების, დეპოზიტების, სესხების, საბანკო ანგარიშების მენეჯმენტის წარმოება და სხვ. გარდა ამისა, კომპანიას აქვს არანაკლები საპასუხისმგებლო ვალდებულებებიც. მაგალითად, კომპანიები სოციალურადაც არიან პასუხისმგებლები, რათა მომხმარებელსა და ფართო საზოგადოებას მიაწოდონ საუკეთესო და მაღალხარისხოვანი, რაც შეიძლება ეკოლოგიურად სუფთა (ან მიაწოდონ სრულყოფილი ინფორმაცია საფრთხის შემცველ პროდუქციაზე) პროდუქცია და გაუწიონ მაღალი დონის მომსახურება ისეთი წესითა და საშუალებებით, რომ არ მიაყენონ ზიანი გარემოს (ბუნებას) და მოსახლეობას (ადამიანებს) [1, 2, 3, 4].

ძალზე საინტერესოა კომპანიების მიმართ გადადგმული ნაბიჯი, რომელიც მათ უბიძგებს იზრუნონ გარემოს დაცვით პრობლემებზე და აიღონ თავის თავზე სოციალური პასუხისმგებლობა. აქ ორი ასპექტია გასათვალისწინებელი. პირველი - მორალური კმაყოფილება, რომელსაც ისინი ამ ქმედებით მიიღებენ და მეორე, სარგებელი ფინანსური თვალსაზრისით. მორალური ანუ ზნეობრივი კმაყოფილება ნათლად ჩანს, რაც შეეხება ფინანსურ სარგებელს, იგი განისაზღვრება კომპანიის მიერ მიღებული და ეფექტიანად გამოყენებული ინვესტიციების მეშვეობით. პასუხისმგებლობა კომპანიას სოციალურად და გარემოს წინაშე, მის ბიზნესს ხდის კონკურენტუნარიანს და მოქნილს. მას ეძლევა გაცილებით მეტი შესაძლებლობა იმისათვის, რათა შეინარჩუნოს თავისი მომხმარებელი და მაღალი კვალიფიკაციის თანამშრომლები. ცხადია, სოციალური პასუხისმგებლობის ზრდა კომპანიებს აძლევს საინვესტიციო თანხების მოზიდვის უფრო მეტ გარანტიას..

კომპანიები სოციალური პასუხისმგებლობის არსში გარკვევის მიზნით განვიხილოთ კომპანიების ნებაყოფლობითი მოდერნიზაცია კანონმდებლობის გარეთ, რომელიც კორპორაციის სოციალური პასუხისმგებლობის - კსპ (Corporate Social Responsibility - CSR) სახელით არის ცნობილი. ნებაყოფლობითი მოდერნიზაცია კანონმდებლობის გარეთ, რა თქმა უნდა, პირველ რიგში და უპირობოდ გულისხმობს კანონმდებლობის დაცვას, მაგრამ იგულისხმება კიდევ უფრო მეტი, როცა მოქმედებს ბიზნესის წარმართვის ისეთი მოდელი, სადაც დაბალანსებულია კომპანიების ბიზნესის, სოციალური, ეკონომიკური, და გარემოს დაცვის პირადი ინტერესები. კსპ-სთან დაკავშირებით მსოფლიოს მასშტაბით შეიქმნა კსპ-ს საინვესტიციო ფონდები, რამაც ფინანსურ სამყაროში ძალზე დიდი დაინტერესება ჰპოვა და დინამიკურად სწრაფმზარდი სფერო გახდა, რაზეც მეტყველებს ქვემოთ მოყვანილი მაჩვენებლები.

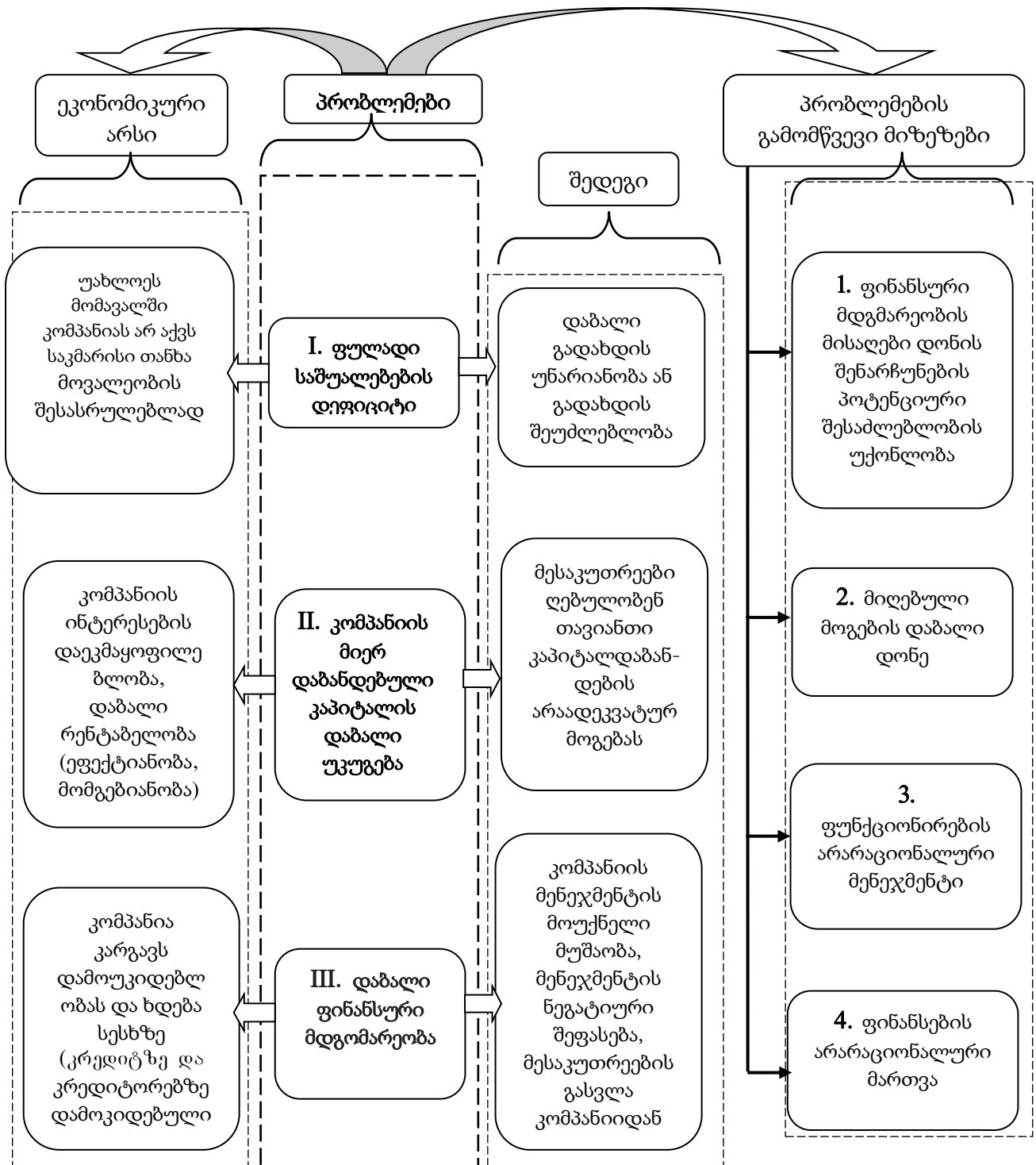
2001 წლის კსპ-ს კვლევამ გვაჩვენა, რომ 18 თვეში რომელიც მოიცავდა 2000 - 2001 წ. პერიოდს, ეთიკური და სოციალური ფონდების რაოდენობა გაიზარდა 58%-ით. მარტო ევროპის მასშტაბით სოციალური დანიშნულების ინვესტირების ფონდის რაოდენობამ 300 მიაღწია. ინვესტირების 85 პროცენტზე მეტი აღიარებს, რომ გარემოსდაცვითი და სოციალური რისკების მენეჯმენტი ხელს უწყობს კომპანიების მარკეტინგს, ზრდის საბაზრო ღირებულების ეფექტიანობას და გრძელვადიანობას. აშშ-ში სოც. ინვესტირების მიხედვით ელექტრონულ პორტფოლიოებში არსებულმა თანხამ ორ ტრილიონ დოლარს გადააჭარბა. აშშ-ში პროფესიული მენეჯმენტის 16.3 ტრილიონი საინვესტიციო თანხიდან კსპ-ს ინვესტიცია შეადგენს 13%. ამ ციფრების საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ იმ კომპანიებს, რომლებიც იჩენენ გარემოსდაცვით, სოციალურ და ეთიკური პასუხისმგებლობა, უფრო მეტად მიუწვდებთ ხელი არსებულ საინვესტიციო კაპიტალთან, რომელიც მათთვის მიუწვდომელი იყო სოციალურ და ეთიკურ პასუხისმგებლობაზე უარის თქმის შემთხვევაში [5].

დავუბრუნდეთ საბრუნავ კაპიტალს. საბრუნავი კაპიტალის მნიშვნელობიდან გამომდინარეობს, რომ თუ ამ მხრივ კომპანიას აქვს კარგი (დადებითი) მაჩვენებელი, მაშინ კომპანიას საფინანსო მხრივ იდეალური მდგომარეობა აქვს და ეს კომპანიისათვის დადებითი მანიშნებელია. კომპანია დგას ჯანსაღ ფინანსურ ნიადაგზე. ეს უკანასკნელი კი წარმოადგენს გრძელვადიანი ინვესტიციებისა და ყოველდღიური მიმდინარე ოპერაციების ხარჯების დაფარვის საშუალებას.

საბრუნავი კაპიტალის უარყოფითი მაჩვენებლის შემთხვევაში კომპანია იძულებული იქნება ეს უარყოფითი კაპიტალის ოდენობა მოიძიოს, რათა არ შეექმნას მოკლევადიანი ვალდებულებების დაფარვისა და ყოველდღიური, მიმდინარე საქმიანობის დაფინანსების პრობლემა. ამ დამატებითი კაპიტალის გამოწახვა ცხადია, არ არის ადვილი და გარდა ამისა, უარყოფით მოვლენად ითვლება კომპანიის მდგრადობის შეფასების მხრივ.

როგორც ზემოთ მივუთითეთ, კომპანიის მდგრადობის მტკიცე საფუძველია კომპანიის მყარი ფინანსური მდგომარეობა, რის მეშვეობითაც მიიღწევა კომპანიის ფინანსური მდგრადობა. ამის გათვალისწინებით,

მიზანშეწონილად მივიჩნით გამოგვევლია, კომპანიის არამყარი ფინანსური მდგომარეობის პრობლემები და მისი გამომწვევი მიზეზები, თუ რით შეიძლება იყოს გამოწვეული იგი, ნახ 1. [6, 7, 8].

ნახ.1. კომპანიის ფინანსური პრობლემები და მისი გამომწვევი მიზეზები

როგორც ნახ. 1 – ზეა ნაჩვენები, კომპანიის ფინანსური მდგომარეობის ძირითადი პრობლემური მაჩვენებელი სამი ტიპისაა:

- I. კომპანიის ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი ფულადი საშუალებების დეფიციტი;
- II. კომპანიის მიერ მიზნობრივი ფუნქციის შესრულებისთვის გამოყოფილი სხსრების (დაბანდებული კაპიტალის) დაბალი უკუგება;
- III. დაბალი ფინანსური მდგრადობა, როდესაც ადგილი აქვს საგადასახდელო ფინანსური ბალანსის რღვევას.

თითოეული ეს პრობლემა შეიძლება გამოწვეული იყოს მრავალი შიგა, თუ გარე ფაქტორებით. ამავე დროს, ზოგიერთი ფაქტორი და მისგან გამოწვეული მიზეზი ზოგჯერ არის პროგნოზირებადი, ზოგჯერ კი შეიძლება არ დაემორჩილოს პროგნოზს და განხილული იყოს როგორც შემთხვევითი ფაქტორი. აღნიშნული პრობლემების ძირითად გამომწვევ მითხრად შეიძლება დასახელდეს:

1. კომპანიის ფინანსური მდგომარეობის მისაღები დონის შენარჩუნების პოტენციური შესაძლებლობის უქონლობა;
2. კომპანიის მიერ მიღებული მოგების დაბალი დონე;
3. კომპანიის ფუნქციონირების არარაციონალური მენეჯმენტი;
4. ფინანსების არარაციონალური და არამიზნობრივი მართვა.

ფულადი საშუალებების დეფიციტის შემთხვევაში კომპანიას თანხის უკმარისობის გამო ახლო მომავალში არ შეუძლია თავისი მოვალეობების შესასრულება და შედეგად მივიღებთ დაბალ გადახდისუნარიანობას ან სულაც გადახდა გახდება შეუძლებელი.

კაპიტალდაბანდების მცირე მოცულობის უკუგების დროს სრულად ვერ დაკმაყოფილდება კომპანიის ინტერესები, ადგილი ექნება დაბალ რენტაბელობას და შედეგად მესაკუთრეები ვერ მიიღებენ კაპიტალდაბანდების ადეკვატურ მოგებას.

დაბალი ფინანსური მდგრადობა იწვევს კომპანიის დამოუკიდებლობის დაკარგვას და იგი ხდება სესხზე და კრედიტორებზე დამოკიდებული. ამის შედეგად კომპანიის მენეჯმენტი ფასდება უარყოფითად, რასაც შეიძლება მოჰყვეს ზოგიერთი ძლიერი მესაკუთრის გასვლა კომპანიიდან.

ზემოთ მოყვანილი ფაქტობრივი ინფორმაციის ანალიზის საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ კომპანიის ეფექტიანი მართვა, ფუნქციონირება და ფინანსური მდგრადობა დიდწილად დამოკიდებულია საბრუნავ კაპიტალზე, მის მენეჯმენტზე და კაპიტალის განკარგვის მონიტორინგზე.

რადგან საბრუნავი კაპიტალი არის მიმდინარე აქტივების და კომპანიის ვალდებულებათა სხვაობით მიღებული თანხა, ეს ფორმულირება შეიძლება ასე ჩაწეროთ:

$$W_c = C_{ai} - O_{ej}$$

სადაც:

W_c – საბრუნავი კაპიტალი (Working Capital);

C_{ai} , $i = \overline{1, n}$ – მიმდინარე აქტივები (Current assets) ფულად ერთეულებში;

O_{ej} , $j = \overline{1, m}$ – კომპანიის ვალდებულებები (Obligations of the company) ფულად ერთეულებში.

კომპანიის ეფექტიანი ფუნქციონირების მიზნობრივი ფუნქციის მოდელის ზოგადი სახე იქნება:

$$F = \begin{cases} W_c = C_a - O_c \Rightarrow \max; \\ \sum C_{ai} \Rightarrow \max, i = \overline{1, n}; \\ \sum O_{ej} \Rightarrow \min, j = \overline{1, m}. \end{cases}$$

რა თქმა უნდა, მაქსიმალური საბრუნავი კაპიტალის მიღების მიზნით არ შეიძლება ხელოვნურად იყოს გაზრდილი მიმდინარე აქტივები ხოლო კომპანიის ვალდებულებები მინიმუმამდე იყოს დაყვანილი. ორივე ატრიბუტი უნდა აკმაყოფილებდეს იმ აუცილებელ მოთხოვნებს, რომელიც ესაჭიროება კომპანიას თავისი ფუნქციის განხორციელებისათვის. ამავე დროს, მათი განსაზღვრაც უნდა მოხდეს ეფექტიანი მენეჯმენტის განხორციელების მეშვეობით.

მიზნობრივი ფუნქციის მოცემული მოდელის რეალიზება უნდა მოხდეს კომპიუტერული პროგრამის მეშვეობით ავტომატიზებულ, ინტერაქტიურ რეჟიმში. ამისათვის სჭირთა კონკრეტული კომპანიისათვის დამუშავდეს მონაცემთა ბაზები, სადაც ასახული იქნება მიმდინარე აქტივებისა და

ვალდებულებების ყველა მახასიათებელი ნიშნები, ინდიკატორული მაჩვენებლები, კომპანიების ფუნქციონირების საკანონმდებლო ნორმატიული აქტები და სხვ. ცხადია, ეს თემა წარმოადგენს კომპანიის ფინანსური მდგრადობის მხარდაჭერი ავტომატიზებული მართვის კონცეფციის კვლევისა და დამუშავების მომდევნო ეტაპს.

ლიტერატურა

1. თურმანული ბ. აქტივების განმარტება და ტიპები. <https://dos.ge/blog/view/article-2>. (ბოლო მიმართვის თარიღი: 2.11.2018).
2. <https://answers.yahoo.com/question/index>; What are the obligations of life time warranty for a company? ((ბოლო მიმართვის თარიღი: 2.11.2018).
3. What is a current asset? <https://www.accountingcoach.com/blog/what-is-a-current-asset>. ((ბოლო მიმართვის თარიღი: 2.11.2018).
4. What is working capital? <https://www.accountingcoach.com/blog/what-is-working-capital>. ((ბოლო მიმართვის თარიღი: 2.11.2018).
5. წარმატებული და მდგრადი ბიზნესისა პრაქტიკა: [ბროშურა/მესამე სექტორის ფონდი "ჰორიზონტი"] - თბ.: [ჰორიზონტი], 2006 – 44 გვ. ბროშურა მომზადებულია ფონდ „ჰორიზონტის“ მიერ UNOCAL Foundation-ის მხარდაჭერით ფონდი „ჰორიზონტი" 2006.
6. https://www.std72.ru/dir/ehkonomicheskij_analiz/analiz_finansovogo_sostojanija_predpriyatija/problemy_v_finansovom_sostojanii_organizacii_i_ikh_prichiny/43-1-0-542. Проблемы в финансовом состоянии организации и их причины. ((ბოლო მიმართვის თარიღი: 2.11.2018).
7. https://studwood.ru/1377873/finansy/finansovye_problemy_predpriyatij. Финансовые проблемы предприятий. (ბოლო მიმართვის თარიღი: 2.11.2018).
8. https://studbooks.net/1632268/finansy/problemy_puti_uluchsheniya_finansovogo_sostoyaniya_predpriyatija_na_primerе_ОАО_«Байкалфарм». Проблемы и пути улучшения финансового состояния предприятия на примере ОАО «Байкалфарм». (ბოლო მიმართვის თარიღი: 2.11.2018).

რეზიუმე

კომპანიის ფინანსური მდგრადობა სხვადასხვა ფაქტორთან არის დაკავშირებული. მდგრადობის ერთ-ერთ ძირითად ინდიკატორულ მაჩვენებელს საბრუნავი კაპიტალი წარმოადგენს, რომელიც მიმდინარე აქტივების და კომპანიის ვალდებულებათა სხვაობით მიღებული თანხაა. ამასთან დაკავშირებით, გამოვიკვლიეთ კომპანიის არამყარი ფინანსური მდგრადობის პრობლემები და მისი გამომწვევი მიზეზები. მიღებული ფაქტობრივი ინფორმაციის ანალიზის საფუძველზე დავასკვნით, რომ კომპანიის ეფექტიანი მართვა, ფუნქციონირება და ფინანსური მდგრადობა დიდწილად არის დამოკიდებული საბრუნავ კაპიტალზე, მის მენეჯმენტზე და კაპიტალის განკარგვის მონიტორინგზე. ამ ფაქტორების გათვალისწინებით ავაგეთ კომპანიის ეფექტიანი ფუნქციონირების მიზნობრივი ფუნქციის ზოგადი მოდელი. მოდელის რეალიზება მოხდება კომპიუტერული პროგრამის მეშვეობით ავტომატიზებულ, ინტერაქტიურ რეჟიმში.

Giorgi Liluashvili, Ketevan Nanobashvili

Analysis of Company's Financial Sustainability and the General Model of Target Function

Summary

The financial stability of the company is related to the different factors. The working capital is one of the main indicators of the situation, which is the amount of the current assets and liabilities of the company. In this regard, we have examined the problems of the company's uncertain financial situation and its causes. Based on the analysis of factual information, we have concluded that the efficient management, functionality and financial sustainability of the company depends largely on the turnover capital, its management and capital management. Considering these factors, we have built the general model of the target function of the company's efficient functioning. The model will be realized through computer program automated, interactive mode.